

Teju miljards eiro "karājas gaisā". Kas ir VID lielākie parādnieki?

Apollo.lv

Eiro banknotes aploksnē.
FOTO: Edijs Pālens/LETA

<https://www.apollo.lv/6811753/teju-miljards-eiro-karajas-gaisa-kas-ir-vid-lielakie-paradnieki>

Kopējie iedzīvotāju un uzņēmumu nodokļu parādi pēdējos gados ir gājuši mazumā, taču parādu summa joprojām ir iespaidīga – gandrīz miljards eiro. Tā kā šī summa "karājas gaisā", LNT Ziņu Top10 skaidroja, kā un no kurienes radušās milzu summas.

Tukumā jau daudzus gadus strādājošais uzņēmējs Aivo Bučiņš šogad februārī ar nepilnu miljonu eiro kļuva par lielāko nodokļu parādnieku fizisko personu vidū, atklāj raidījums.

Uzņēmējs norāda – viss sākās pirms astoņiem gadiem pēc **Valsts ieņēmumu dienesta (VID)** audita. Tas veikts pēc tam, kad, veidojot uzņēmumu, kas celtu 3,5 miljonu eiro vērtu koka māju rūpnīcu Ventspilī ar Eiropas Savienības fondu atbalstu, viņam kā saimnieciskās darbības veicējam izveidojās gandrīz 270 000 eiro PVN priekšnodoklis. Nebija vēlme to atgūt, taču tolaik atmaksa aprēķināta automātiska.

"Uzņēmuma pašu kapitālam bija jābūt ne mazākam kā miljons. Konsultējos ar juristiem, kad varēja novērtēt to iepriekšējā uzņēmuma darbību un kas bija koku māju tirdzniecība, bet bija jāvēršas Uzņēmumu reģistrā (UR) pie neatkarīga vērtētāja. Deva atzinumu, ka uzņēmuma zīmola vērtība ir vairāk nekā miljons latu. Es kā fiziska persona atsavināju no iepriekšējā uzņēmuma šo zīmolu par miljons latiem uz nomaksas noteikumiem, ka apmaksa tiks veikta piecu gadu laikā, kad rūpnīca tiks palaista," raidījumam skaidro Bučiņš.

VID nenoticēja nekam un uzskatīja, ka preču zīmi uzņēmējs neizmanto saimnieciskā darbībā, tātad – nebija tiesīgs aprēķināt priekšnodokli.

Uzņēmējs tam nepiekrīt, uzsverot, ka daļu preču zīmes izmanto joprojām. VID redzējumā, tas darījums ticis veikts tikai, lai gūtu fiskālas priekšrocības nodokļu priekšā. VID nosūtīja lietu arī Finanšu policijai, taču tā drīz izbeidza kriminālprocesu, jo nesaskatīja noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Uzņēmējs atzīst kļūdas, varējis precīzāk kārtot dokumentus. Tomēr sekas ir skumjas – šī gadījumā dēļ cieš arī viņa sadarbības partneri – tos ar auditiem bombardē VID, un palicis nodokļa parāds. "Tagad ir jautājums, vai iet sniegt maksātnespēju, vai ko ar viņu darīt," raidījumam sūkstās uzņēmējs.

“Bučiņš šobrīd ir viens no gandrīz 7700 fiziskām personām, kuru senie, jau ar sūnām apauguši vai pavisam svaigi nodokļu parādi, oktobra sākumā veidoja 19,7 miljonus eiro. Bet kopā ar vēl gandrīz 37 000 uzņēmumu, parāds bija 894 miljoni eiro.”

Summa, kur daļu veido arī nodokļu uzrēķini, ir iespaidīga, taču tā pēdējo trīs gadu laikā mazinājusies par trešdaļu. Tas nav bijis tikai tāpēc, ka pērn norakstīti 460 miljoni eiro, un šogad vēl 210 miljoni eiro, bet arī tāpēc, ka pērn VID piedzīvojis vēsturisku mirkli – izdevies piedzīt 500 miljonus eiro, un šogad vēl 330 miljonus eiro.

Turklāt jauni parādi veidojušies mazākos apmēros nekā vēl pirms četriem gadiem, kad parādi auga, sasniedzot gandrīz pusotru miljardu eiro. Tas esot rezultāts pirms

vairākiem gadiem sāktai vērienīgai jomas sakārtošanai, visupirms, saistībā ar vienu no rūpju bērniem – pievienotās vērtības nodokli.

Viena no nozarēm, kas uzrādījusi pieklājīgu nodokļu maksājumu pieaugumu, ir ēdināšana, kura tāpat kā citas gan vēl turpina pielāgoties darbībai legālajā ekonomikā.

"Uzņēmējam vajadzīgs laiks un arī tāds iekšējs resurss, lai to situāciju pārlauztu un pārkārtotu, ja viņš ir pieradis strādāt daļēji vai pilnībā ēnās, izejot legāli, nav tā, ka uzreiz spēj ar visu tikt galā. Kaut kādu brīdi nespēj samaksāt, jo nav pieraduši, vienkārši, ka tā ir ikdienas izdevumu pozīcija, bet šis ir tāds pārejas periods," stāsta VID Nodokļu parādu piedziņas pārvaldes direktore Santa Garanča.

"Tādā ziņā viņi vairs neiet pie uzņēmumiem, no kuriem viņi neredz, nevar paņemt, un vairs nav to miljonu uzrēķinu no uzņēmumiem, kas aizgājuši uz maksātnespēju. VID uzlabojusies analītika. Iet tur, kur redz problēmu, nevis tur, kur lielāks uzņēmums."

Līdz šim nodokļa pamata parāds, tam nosakot uzrēķinu un arī soda naudu, varēja pat četrkārtoties. Likums paredz nokavējuma naudu – 0,05% no maksājamā nodokļa par katru nokavēto dienu, līdz 2017. gadam tā varēja augt līdz 100% no pamatparāda, pēc tam – nepārsniegt 40%.

Tātad, senāk ap 300 000 eiro parāds varēja uzaugt līdz 600 000. 15 miljoni eiro – līdz 30 miljoniem eiro. Papildu, ja uzņēmumam veikts audits, VID var piemērot soda naudu – sākot no 20%, bet smagākiem pārkāpumiem – pat 100%, sociālo iemaksu neveikšanas gadījumā – pat 300%. Tātad, pavisam skarbi varētu būt gadījumi, kad VID atklājis ilgstošu nodokļu nemaksāšanu, veidojot šausminoši lielus uzrēķinus.

"Kas bija saistīts ar mūsu spēju ātri vai vēl konstatēt šo situāciju, tad pēdējā laikā tik milzīgas summas mēs neuzrēķinām, jo mēs spējam ātrāk identificēt šo situāciju. Tad – vai nu vienojas un lietas tiek sakārtotas, parāds tiek risināts, caur grafikiem, nomaksām un tā tālāk, vai salīdzinoši ātri spējam uzņēmēju izvest no uzņēmējdarbības vides, lai viņš neturpina šo parādu krāt," LNT Ziņās skaidro Garanča.

Pēc VID ekspertes secinātā, tieši uzņēmumi, kas krāpušies ar nodokļiem, iepriekš lielā daļā gadījumu veidoja milzīgākos nodokļu parādus. Tagad, pateicoties arī starptautiskai sadarbībai un arvien jaunu rīku atklāšanai, cilpa ap shēmotāju kakliem esot cieši savilkusies. "Viena deklarācija, kur mēs, saņemot deklarāciju, iesniedz par mēnesi, mēs nākamajā mēnesī veicam novērtējumu. Atkarībā no situācijas, cik

redzam – vienkārši vai sarežģītu, vajag vēl dažus mēnešus, kāds būs rezultāts... Ja kādreiz mums šēmotāji atļāvēs deklarēt vienā deklarācijā pusmiljonu un sataisīt ķēdīti, tad šobrīd tas nav iespējams."

Šogad deviņu mēnešu laikā par izvairīšanos no nodokļiem sāks arī 81 kriminālprocess, par naudas atmazgāšanu – 47, bet par krāpšanu – 14 lietas. Taču cietumsods par nodokļu nemaksāšanu vēl aizvien nav ierasta prakse. Vienlaikus VID strādā pie tā, lai potenciālos šēmotājus PVN sistēmā vispār neielaiestu – kādreiz bija salīdzinoši viegli reģistrēties kā šī nodokļa maksātājam, bet tagad tas ir krietni sarežģītāk, turklāt – arī bankas, pirms atver kontus, pārbauda, ar ko sadarbosies.

"Blēžu, kas kastītes reģistrēja, lai PVN izkrāpšanas veiktu, paliek arvien mazāk. Jā, protams, godīgajiem tas nav labi, jo tas process pagarinās un paliek smagnējāks. Labā ziņa, ka strīdu un izkrāpšanas gadījumu, arī PVN izkrāpšanu skaits, samazinās," akcentē "Sorainen" partneris, zvērināts advokāts Jānis Taukačs.

VID mainījis darba metodes ar šaubīgiem nodokļu maksātājiem, vispirms, piemērojot principu – konsultē vispirms, ļaujot uzņēmumam pašam sakārot lietas.

Vienlaikus VID šobrīd neredz iespēju piedzīt 377 miljonus eiro, jo nav naudas un mantas, uz ko vērst piedziņu. Tiesa, te situācija arī būtiski uzlabojusies. Iespējams, tāpēc, ka VID šobrīd agresīvāk nodrošinās iespējamam parādam un laikus nodrošinās, lai uzņēmums nenobēdzina mantu pirms maksātnespējas.

"Banku kontiem citreiz redzēti inkaso, gan jau tādi pirmstermiņa nodrošinājumi, kaut kādas hipotēkas vai aizliegumi pārreģistrēt valdes locekļus, tas viss notiek diezgan laikus no VID puses. No uzņēmēju puses ne vienmēr liekas likumīgi vai forši, bet kaut kādu kompromisu tur parasti var atrast, lai uzņēmums varētu mierīgi turpināt darboties," papildina Taukačs.

No neoficiāliem avotiem LNT Ziņu Top10 uzzināja, ka parāds pirms dažiem gadiem sāka veidoties faktiski viena, uzņēmumam negatīva tiesas lēmuma dēļ, skatot sarežģītu finanšu risku apdrošināšanas gadījumu. Tā kā liela daļa aktīvu pārdota, pastāvot niecīgas iespējas atgūt miljonus.

Biznesa neveiksmju dēļ **parādnieku rindā atrodas kosmētikas ražotājs "Dzintars"**, kuram pēc divu gadu tiesiskās aizsardzības procesa administrators lūdz tiesā tomēr pasludināt maksātnespēju – nodokļu parāds jau tuvojas 7 miljoniem eiro.

» Cik liels ir kosmētikas ražotāja "Dzintars" parāds?

"Parādu situācija palika aizvien sliktāka, tas nebija labs rādītājs, tas mūs darīja bažīgus, mēs ar administratoru ļoti aktīvi strādājām, lai saprastu, kā viņš kā jomas speciālists redz šo situāciju. Sadarbības rezultāts tāds, ka esam sapratuši, ka vajadzīgs tāds liels grūdiens, ka kaut kas nopietni mainītos," piebilst Garanča.

Cik daudz no šī un vēl vairākiem citiem miljonu parādniekiem izdosies atgūt līdzekļus, daļēji atkarīgs no maksātnespējas administratora. Savulaik daļa no tiem pieķerti negodprātīgā rīcībā, savās interesēs izpumpējot milzu daļu no atgūtajiem līdzekļiem. Šāda prakse gandrīz esot izskausta, taču pirms pāris gadiem nozarē sāktās reformas augļi gan vēl attīstās – rezultātu varēšot vērtēt vēl pēc dažiem gadiem, kad būs noslēgušies daudzi seni maksātnespējas procesi. Dati par iepriekšējiem diviem gadiem joprojām liecina par daudziem novēlotiem maksātnespējas procesiem un pirms tam iztukšotiem uzņēmumiem.

"Atgūstamības rādītāji nav ne kritušies, ne palielinājušies. Tāpat arī tukšo procesu skaits ir vēl joprojām ļoti augsts, tie ir 60%," stāsta Maksātnespējas kontroles dienesta Pirmā uzraudzības departamenta direktore Agnese Gabuža.

Vienlaikus maksātnespējas kontroles dienests novērojis, ka VID šobrīd aktīvi piemēro administratīvā pārkāpuma sodus uzņēmējiem, kas laikus neiesniedz maksātnespēju.

"Pēc tam Maksātnespējas kontroles dienests strādā pie administratīvo pārkāpumu lietās pret bijušajiem valdes locekļiem – kas zināmu iemelsu dēļ administratoram nenodod dokumentus," paturpina Gabuža.

Šogad jau ierosinātas 90 pārkāpumu lietas pret valdes locekļiem, aktīvi piemēroti sodi, liedzot tiem vairākus gadus ieņemt amatus citos uzņēmumos. Un kopumā situācija kļūstot taisnīgāka attiecībā pret tiem, kas cenšas visus nodokļus maksāt, uzskata VID pārstāve. "Runājot ar klientiem, kuri reizēm saka, bet, kā, kāpēc man un kā tie citi, tad mēs tiešām droši sakām, neskatieties uz tiem citiem, viņiem nemaz tas nenāk tik vienkārši, labāk darīt pareizi, vienoties, ja ir kaut kādas grūtības, tiešām samaksāt, mēs esam ļoti atvērti vienoties un esam pārsteigti, ka tik maz uzņēmēju izmanto šo iespēju."

Nodokļu parādu mazināšana gan ir blakusefekts galvenajam mērķim – palielināt nodokļu ieņēmumus valsts budžetā, un pagaidām tas salīdzinoši veiksmīgi esot

izdevies attiecībā uz PVN nodokli. Tomēr nākamo gadu lielais plāns paredz mazināt aplokšņu algas, un te gan darāmā vēl būšot ļoti daudz.